

ФЕНОМЕН ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.: ПЕРЕДУМОВИ, КЛЮЧОВІ ЕТАПИ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ СВІТОВОГО УСТРОЮ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Холодна війна була глобальним політичним, економічним та ідеологічним протистоянням між Сполученими Штатами Америки та Радянським Союзом у другій половині ХХ ст. Вона проявлялася через гонку озброєнь, суперництво за вплив у різних регіонах світу, а також культурну та ідеологічну боротьбу. Розглядаються основні причини конфлікту, ключові події та приклади локальних воєн, а також вплив протистояння на політику, економіку і культуру.

Ключові слова: холодна війна, Сполучені Штати Америки, Радянський союз, суперництво, боротьба, політика, економіка, культура.

Abstract

The Cold War was a global political, economic, and ideological confrontation between the United States and the Soviet Union in the second half of the 20th century. It manifested itself through an arms race, rivalry for influence in various regions of the world, and cultural and ideological struggles. The main causes of the conflict, key events and examples of local wars, as well as the impact of the confrontation on politics, economics and culture are considered.

Keywords: Cold War, United States of America, Soviet Union, rivalry, struggle, politics, economics, culture.

Вступ

Холодна війна стала однією з найважливіших подій другої половини ХХ ст. Вона характеризувалася напруженістю між двома наддержавами – США та СРСР, які представляли протилежні політичні та економічні системи. Хоча відкритого воєнного конфлікту між ними не було, боротьба проявлялася у гонці озброєнь, політичному впливі на інші країни, культурній та ідеологічній конкуренції. Досвід Холодної війни є важливим для вивчення, оскільки він дозволяє глибше зрозуміти особливості міжнародних відносин, причини політичного протистояння між державами та роль дипломатії у збереженні миру. Аналіз подій цього періоду також сприяє кращому усвідомленню процесів, що впливають на сучасну світову політику.

Результати дослідження

Холодна війна – це геополітичне, економічне та ідеологічне протистояння між двома наддержавами після Другої світової війни – Сполученими Штатами Америки та Радянським Союзом. Вона тривала приблизно з 1947 до 1991 р. і отримала свою назву через відсутність прямого військового конфлікту між головними суперниками [1]. Проте, це не означало відсутності напруженості. Холодна війна включала гонку озброєнь, шпигунство, створення військових союзів, а також суперництво у сфері науки, технологій і культури.

Причини Холодної війни були комплексними. Передусім це були ідеологічні суперечності. США представляли капіталістичну демократичну систему з приватною власністю та вільним ринком, тоді як СРСР відстоював комуністичну модель, де держава контролювала економіку, політику і суспільне життя. Після закінчення Другої світової війни союзники, які спільно перемогли нацистську Німеччину, розійшлися у поглядах на повоєнний устрій світу. Радянський Союз прагнув створити буфер держав у Східній Європі під своєю політичною та військовою контролем, а Захід, очолюваний США, намагався запобігти поширенню комунізму і захистити демократичні режими [2]. Водночас обидві сторони

активно нарощували військову потужність, включно з ядерним озброєнням, що створювало постійну загрозу глобального конфлікту. США сформували військово-політичний союз НАТО, а СРСР – Варшавський договір, що ще більше посилювало протистояння.

Холодна війна проявлялася не лише на політичному рівні, але й через конкретні події. Одним із перших серйозних конфліктів стала Берлінська блокада 1948–1949 рр. Радянський Союз перекрив всі сухопутні шляхи до Західного Берліна, сподіваючись змусити Захід відмовитися від контролю над містом. У відповідь США та їхні союзники організували повітряний міст, доставляючи необхідні товари літаками протягом майже року. Іншим небезпечним епізодом Холодної війни стала Кубинська криза 1962 р., коли розміщення радянських ядерних ракет на Кубі загрожувало початком ядерної війни. Конфлікт тривав тринадцять днів, після чого обидві сторони домовилися про взаємне відведення ракет. Берлінський мур, зведений у 1961 р., став символом поділу світу на Західний і Східний блоки та прикладом того, як політичні ідеології впливали на життя мільйонів людей [3].

Однією з важливих сторін Холодної війни була економічна конкуренція. США і країни Заходу створили План Маршалла – програму фінансової допомоги для відновлення економік Західної Європи після Другої світової війни. Це не лише сприяло економічному відродженню, а й зміцнило вплив капіталістичної системи в регіоні. У відповідь СРСР запровадив Раду економічної взаємодопомоги (РЕВ), яка координувала економічні та торговельні відносини соціалістичних країн, намагаючись протидіяти західному впливу.

Холодна війна також проявлялася у шпигунських операціях та розвідці. Організації на кшталт американської ЦРУ та радянського КДБ проводили операції з отримання секретної інформації, вербування агентів і втручання у внутрішні справи інших держав. Ці дії часто залишалися невидимими для громадськості, але мали величезний вплив на міжнародну політику та баланс сил.

Холодна війна мала не лише політичний, але й культурний та науковий вимір. США і СРСР конкурували у космічних дослідженнях, зокрема у запуску супутників та польотах людини в космос. В обох блоках активно використовували пропаганду, економічні й політичні інструменти, намагаючись впливати на нові незалежні країни Африки, Азії та Латинської Америки [4]. Ідеологічна боротьба пронизувала всі сфери життя і залишила помітний слід у культурі, освіті та науці того часу.

Також варто відзначити екологічні та соціальні наслідки Холодної війни. Випробування ядерної зброї, гонка технологій та військова індустрія спричинили значне забруднення навколишнього середовища і вплинули на життя населення. Крім того, постійна загроза ядерної війни формувала психологічний клімат страху та напруження у всьому світі.

Холодна війна завершилася наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. Її кінець був пов'язаний із політичними змінами у СРСР, реформами Михайла Горбачова, зменшенням напруженості та розпадом Радянського Союзу [5]. Багато країн Східної Європи здобули незалежність, а ідеологічні бар'єри між Сходом і Заходом поступово зникли, відкриваючи нову еру міжнародних відносин.

Висновки

Таким чином, Холодна війна була визначальною рисою другої половини ХХ ст. Вона показала, що навіть без прямого воєнного конфлікту між наддержавами світ може перебувати під постійною загрозою. Конфлікт вплинув на політику, економіку, науку, культуру та повсякденне життя мільйонів людей у різних куточках планети, залишаючи уроки для сучасного світу про важливість дипломатії та взаєморозуміння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Холодна війна. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/event/Cold-War> (дата звернення: 26.02.2026).
2. Короткий зміст Холодної війни. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/summary/Cold-War> (дата звернення: 26.02.2026).
3. Cold war: definition and timeline | HISTORY. HISTORY. URL: <https://www.history.com/topics/cold-war> (дата звернення: 26.02.2026).
4. Milestones in the history of U.S. foreign relations - office of the historian. Latest News - Office of the Historian. URL: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/foreword> (дата звернення: 26.02.2026).
5. Холодна війна. Кенеді бібліотека та музей. URL: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/the-cold-war> (дата звернення: 26.02.2026).

Струковський Богдан Євгенович – студент групи 1KITS-24б кафедри менеджменту і безпеки інформаційних систем факультет менеджмент і інформаційна безпека, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, halksantone@gmail.com

Науковий керівник – **Герасимов Тимофій Юрійович** – доктор історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна, e-mail: timger84@gmail.com

Strukovsky Bohdan Yevgenovich – student of group 1KITS-24b, department of management and information systems security, faculty of management and information security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, halksantone@gmail.com

Supervisor – **Gerasymov Tymophiy** – doctor of historical sciences, assistant of professor of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. e-mail: timger84@gmail.com